

здобувачка кафедри міжнародного права
Національного університету «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРОДОВОЛЬЧА ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ООН У БОРОТЬБІ З ГОЛОДОМ

У статті досліджується діяльність Продовольчої та сільськогосподарської організації як спеціалізованої установи ООН, однією з цілей роботи якої є покращення харчування та підвищення рівня життя, покращення забезпечення продовольством населення планети та як результат – ліквідація голоду і недоїдання у світі.

Ключові слова: право на харчування, ФАО, ООН, голод.

В статье исследуется деятельность Продовольственной и сельскохозяйственной организации как специализированного учреждения ООН, одной из целей работы которой является улучшение питания и повышение уровня жизни, улучшение обеспечения продовольствием населения планеты и как результат – ликвидация голода и недоедания в мире.

Ключевые слова: право на питание, ФАО, ООН, голод.

In the article is analysed the activity of food and agricultural organization as specific institution of the UNO, which one of the aims of the work is an improvement of food and increasing of the level of life the improvement of the ensuring provisions populations of the planet and as result is the liquidation of hunger and malnutrition's in the world.

Key words: the right to food, FAO, United Nations, hunger.

Історичні зрушення, що відбулися у ХХ ст., назавжди змінили людство, сформували нові шляхи його розвитку, окреслили пріоритети та напрямки діяльності в усіх сферах життя. Справжньою заслугою ХХ ст. є усвідомлення взаємозалежності країн і народів, формування спільної відповідальності за майбутнє людства. Знаковим відображенням цих процесів стало створення Ліги Націй, а пізніше у другій половині ХХ ст. – ООН та спеціалізованих установ, які опікуються найбільш складними міжнародними проблемами.

Метою статті є дослідження ролі Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН у боротьбі з голодом, як дієвого механізму, здатного зменшити кількість голодуючого населення планети. Проблема функціонування міжнародних організації під керівництвом

ООН займалися: Л. П. Ануфрієва, К. А. Бякішев, Ю. А. Валетова, Р. А. Каламаркян, Ю. І. Мігачев, але забезпечення права людини на харчування і боротьба з голодом у світлі діяльності цих організацій, залишаються недостатньо дослідженими в юридичній науці.

Процес створення Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) розпочався з 18.05.1943 р. по 3.06.1943 р., коли у США відбулися зустрічі представників 45 урядів на конференції в Хот-Спрингсі, Вірджинія для планування післявоєнної організації з харчування та сільського господарства, проект статуту був підписаний на 1-й сесії конференції організації у Квебеку 16.10. – 1.11.1945 р. [1, с. 25–26].

Трохи пізніше, на конференціях в Думбартон-Оксі у 1944 р. та в Сан-Франциско у 1945 р., було прийнято рі-

© Прохазка Г. А., 2013

шення про включення до складу ООН положень про статус організацій, що отримали зв'язок з ООН через укладені угоди. В юридичній літературі вони отримали назву спеціалізованих установ і їх ознаки детально охарактеризовані у роботах Л. П. Ануфрієвої, К. А. Бякішевої та ін. [2, с. 365]. Особливість статусу цих організацій і їх посадових осіб полягає у тому, що на них поширюються дипломатичні привілеї та імунітети відповідно до Конвенції про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р. [3, с. 243]. Як суб'єкти міжнародного права вони володіють публічно-правовими повноваженнями, укладають угоди, при них акредитовані постійні представництва держав-членів.

Про винятковість правового стану ФАО свідчить її можливість розробляти та укладати міжнародні конвенції, володіти своїм власним бюджетом. Вона здатна забезпечити міжнародно-правовими засобами виконання суб'єктами міжнародного права рішень своїх вищих органів. Останнє положення має особливе значення для переборення голоду, оскільки спеціалізовані установи такого рівня консолідують міжнародну спільноту, схиляють суспільну свідомість до думки про необхідність та безальтернативність кроків із подолання голоду.

ФАО має на меті зменшення гостроти проблеми зубожіння і голоду у світі шляхом сприяння розвитку сільського господарства, покращення харчування та вирішення проблеми продовольчої безпеки світу. Відповідно до Преамбули статуту ФАО, організація здійснює підвищення рівня продовольства та стандартів життя народів під відповідною юрисдикцією; забезпечує удосконалення ефективності виробництва та розподілу усього продовольства і сільськогосподарської продукції; покращення умов сільських мешканців і цим сприяє розвитку світової економіки, гарантує свободу людині від голоду [4, с. 3–15].

Діяльність ФАО спрямована на забезпечення населенню свободи від голоду, шляхом справедливого розподілу світо-

вих продовольчих ресурсів, винайдення безпечних новітніх технологій, які б дозволили суттєво скоротити випадки голоду. Спеціальні програми ФАО дозволяють країнам готуватися до можливих кризових станів із продовольством і у випадку необхідності, концентрують міжнародну допомогу країнам, де така криза має високий коефіцієнт вірогідності.

Про масштабність задіяних ресурсів свідчить той факт, що ФАО кожного року на власні проекти залучає більш як 2 млрд доларів. Діяльність організації складається з двох напрямків: а) вона є всесвітнім форумом з аграрної політики, інформаційним та консультативним центром (формує конкретні пріоритети з виробництва продовольства та продовольчої безпеки з метою ліквідації голоду); б) є ініціатором польових програм, що реалізуються у співпраці з урядами та міжнародними організаціями.

Характеризуючи практичний бік діяльності ФАО у вирішенні проблеми забезпечення глобальної продовольчої безпеки на рівні міжнародних форумів Ю. А. Валетова зазначала, що рішення міжнародних продовольчих конференцій потрібно розглядати як програмні норми, які визначають основні напрямки та форми співпраці у даній області. Рекомендований характер документів міжнародних форумів дозволяє віднести їх до норм так званого «м'якого права» [5, с. 481].

Останнім Світовим самітом з продовольчої безпеки (Рим, 16.11–18.11.2009 р.) було підкреслено, що на планеті спостерігається подальше збільшення кількості голодуючого і недоїдаючого населення, яке за різними оцінками коливається від 925 тис. до 1 млрд осіб. виправити ситуацію надзвичайно складно через кризові стани, що періодично охоплюють світ, а також через війни, інші локальні конфлікти, природні лиха і епідемії.

Більше того, дослідження свідчать, що звичайне надання допомоги постраждалим від голоду країнам є малоефективним, оскільки не дозволяє викоринити причину проблеми, яка усе частіше пов'язується з нерациональним розподілом продоволь-

ства, неефективним його використанням, надмірним концентруванням у своїх руках багатьма країнами життєво необхідних ресурсів, встановленням монопольного становища на ринку продовольства, створенням умов, за яких дрібні виробники не мають доступу до ринку та не здатні конкурувати з великими компаніями.

На нашу думку, зазначені проблеми потребують негайного вирішення і не в останню чергу через скерування діяльності самої ФАО, реформування її структури, апарату та нормативно-правової бази. Актуальність реформи ФАО зумовлена змінами, що відбулися у світі після 1945 р., стрімким розвитком науково-технічного прогресу, зміною геополітичного розподілу світу і посиленою співпрацею народів.

Аналізуючи діяльність організації за минулий період, новообраний у січні 2012 р. Генеральний директор ФАО Х. Граціано да Сільва запропонував п'ять основних пріоритетів її роботи на майбутнє: а) викорінення голоду; б) стабільне виробництво та споживання продовольства; в) збільшення справедливості в управлінні продовольством; г) завершення процесів формування ФАО; д) розширення партнерських зв'язків і співпраця між країнами [6, с. 10–12].

Проблема викорінення голоду безпосередньо пов'язана з метою, визначеною в Декларації тисячоліття 2000 р. про зменшення удвічі до 2015 р. кількості голодуючого населення планети, що потребує впровадження новітніх програм, спрямованих на пришвидшення економічного розвитку відсталих країн, забезпечення миру, покращення структури харчування, забезпечення кращого харчування дітей та жінок, особливо у тому випадку, коли останні вагітні, або перебувають у післяпологовому стані.

Зокрема, стабільне виробництво та споживання продовольства становить надзвичайно складну проблему, пов'язану з прискоренням прогресу для переходу до балансу між виробництвом продуктів харчування та їх споживанням. Виробництво продуктів харчування все частіше починає залежати від прогресив-

них методів ведення сільського господарства та рибальства, які можуть задовольнити збільшений попит на продовольство при мінімізації впливу на оточуюче природне середовище, сприяти економному використанню витратних ресурсів, підвищенню рівня життя людей і зменшенню їх вразливості від дій клімату та інших негативних факторів.

Стурбованість міжнародної спільноти викликає і споживання продовольства на фоні його перевиробництва в одних країнах та одночасного нестатку в інших. Актуальності набуває проблема збільшення кількості продуктивних відходів і надмірного споживання продуктів харчування. Зазначені питання стосуються продовольчої безпеки світу, забезпечення права людини на харчування та свободи від голоду.

Підвищення справедливості в управлінні продовольством позначається на формуванні ефективної системи глобального управління продовольчою безпекою та харчуванні, на безпеці харчових продуктів, у гендерних питаннях, проблемі зайнятості сільського населення, раціональному використанні природних ресурсів, у тому числі: питної води, землі, підтриманні лісних господарств.

Для здійснення реальних змін у подоланні світового голоду ФАО повинна створити відповідну інституційну та нормативно-правову базу, здатну захистити виробників і споживачів від загальних ризиків для якісного та доступного харчування, підтримувати дії національних урядів, спрямувати їх на боротьбу з голодом. У цьому плані процеси глобалізації можуть позитивно прислужитися, оскільки міжнародна спільнота отримує здатність виступити проти голоду єдиним фронтом, поетапно долаючи чинники, що зумовлюють виникнення голоду в світі.

На сьогодні основні напрямки діяльності ФАО сконцентровані на консультативній допомозі державам-членам у напрацюванні ефективної аграрної політики, включно з аграрною реформою. Надається допомога у формуванні міжнародного та національного аграрного законодавства, здійснюється розробка ефектив-

них систем використання земельних, водних, лісних та рибних ресурсів, забезпечується охорона навколишнього природного середовища, пропонуються послуги з надання державам передових технологій, новітньої техніки [7, с. 269].

Для забезпечення збереження біоресурсів Світового океану ФАО рекомендує країнам підсилити контроль за промисловими потужностями, прийняти рішення з розподілу ресурсів, удосконалити механізм прийняття рішень з використання ресурсів, залучити принцип обережного підходу до збереження рибних запасів та управління ними [8, с. 116]. Значний вплив людини на природу зумовлює формування захисту від небажаних змін клімату та оточуючого середовища, шляхом утворення глобальної системи збору, збереження та використання генетичних ресурсів рослин, формування світового генофонду тварин. Напрацьовуються міжнародні стандарти якості різних видів товарної продукції сільського господарства, підвищується ефективний захист рослин, спільно розробляються і проводяться заходи боротьби з особливо небезпечними хворобами тварин.

У рамках ФАО створюються системи науково-технічної інформації, космічного спостереження та передачі інформації про агрокліматичні умови виробництва, стан біомаси, оцінку врожаїв, стан ерозії ґрунту та ін. Інвестиційним центром ФАО нада-

ються послуги державам-членам у підготовці та виконанні технічних проектів за рахунок власних і залучених організацією коштів. Підготовка технічних нарад, засідань та міжнародних форумів відбувається за програмами, затвердженими Конференцією або Радою ФАО, найвідомішими з них є: Всесвітня продовольча конференція 1974 р., Всесвітня конференція з аграрних питань 1978 р., Всесвітній продовольчий саміт 1996 р., регулярно проводяться регіональні конференції.

На даний час спостерігається трансформація діяльності ФАО переважно з інформаційних функцій (1945–1970 рр.) і розширення сфери діяльності у галузі риболовства та лісництва, партнерських стосунків з профільними організаціями (1970–1995 рр.) до виконання основного навантаження ООН у справі викорінення голоду в світі (з 1996 р. по теперішній час) [9, с. 14].

Підсумовуючи викладене, можемо зазначити, що в системі спеціалізованих установ ООН ФАО є основною міжурядовою організацією з реалізації рішень в галузі продовольства та сільського господарства, інших галузей аграрного сектору, включно з рішеннями щодо стабільного розвитку, охорони навколишнього природного середовища, розвитку світової торгівлі. Діяльність ФАО як форпосту людства у боротьбі з голодом залишається актуальною в міжнародному праві та потребує подальших досліджень.

Література

1. Yearbook of the international law commission 1969. Documents of the twenty-first session including the report of the Commission to the General Assembly – New York: UN, 1970. – Vol. 2. – 241 p.
2. Международное публичное право / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бякишева, К. А. Бякишева, В. В. Устинова. – М. : ТК Велби, Проспект, 2005. – 784 с.
3. Репецький В. М. Дипломатичне та консульське право : підручник / В. М. Репецький. – Львів : ВАТ «Бібльос», 2002. – 352 с.
4. Basic texts of the Food and agriculture organization of the United Nations / Rome: Office of Knowledge Exchange, Research and Extension FAO. – Vol. 1. – 2011. – 235 p.
5. Валетова Ю. А. Роль ФАО в обеспечении международной продовольственной безопасности / Ю. А. Валетова // Актуальные проблемы Российского права. – М. : МГЮА, 2007. – № 2. – С. 475–482.
6. Хосе Грациано да Сильва. Следующий Генеральный директор ФАО: работать вместе на благо человечества [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.grazianodasilva.org>
7. Каламаркян Р. А. Международное право : учебник / Р. А. Каламаркян, Ю. И. Мигачев. – М. : ЭКСМО, 2004. – 688 с.
8. Шаповалов Н. И. Международное публичное право / Н. И. Шаповалов. – М. : Моск. фин.-пром. акад., 2004. – 132 с.
9. Антонова И. В. Современные международно-правовые проблемы деятельности ФАО : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / И. В. Антонова. – М. : [б. и.], 2009. – 197 с.